

Μήτρα του πολέμου [Matrix of War]

Αναδημοσίευση από το <https://commune.org.gr>

▪ Tony Wood

Απόσπασμα από το κείμενο του Tony Wood που δημοσιεύθηκε στις 6 Απριλίου 2022 στο *New Left Review*, 133 / 134 Jan/Apr 2022, 41.

Μετάφραση: Νίκος Τριμικλινιώτης

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου 2022, που εξαπέλυσε το Κρεμλίνο μετά από μήνες αυξανόμενων εντάσεων, δημιούργησε γρήγορα μια πλημμύρα θυμάτων και αρκετά εκατομμύρια πρόσφυγες, καθώς και την παράλογη καταστροφή πόλεων και κωμοπόλεων. Μια ειρηνική διαπραγμάτευση μπορεί ακόμη να δώσει ένα τέλος. Αλλά εν μέσω του συνεχιζόμενου βομβαρδισμού ουκρανικών πόλεων από το ρωσικό πυροβολικό και της αύξησης της δυτικής στρατιωτικής βοήθειας προς την Ουκρανία, παραμένει η πιθανότητα ο πόλεμος να συνεχιστεί. Με αυτό, οι πιθανότητες μιας ευρύτερης ανάφλεξης στην οποία θα εμπλέκονται πολλά πυρηνικά εξοπλισμένα κράτη θα αυξηθούν ανησυχητικά. Ενώ δεν είναι ακόμη σαφές πώς θα εξελιχθεί ο πόλεμος, ο κόσμος βρίσκεται στο κατώφλι μιας νέας ταραγμένης περιόδου. Αυτό που ακολουθεί είναι μια προσπάθεια να σκιαγραφηθεί η ιστορική μήτρα από την οποία αναπτύχθηκε η παρούσα σύγκρουση και να προσδιοριστούν τα πιθανά σενάρια που βρίσκονται μπροστά μας.

1.

Το Κρεμλίνο φέρει την ευθύνη για την εξαπόλυση αυτού του πολέμου, και ανεξάρτητα από την έκβαση, θα φέρει βαρύ ηθικό φορτίο για την καταστροφή που έχει ήδη προκαλέσει. Εν μέσω ευρέος κύματος συμπάθειας για την Ουκρανία και καταδίκης του Πούτιν -που εκφράστηκε για λίγο και στη Ρωσία, με έκρηξη

αυθόρμητων αντιπολεμικών διαδηλώσεων- η προσπάθεια των ΗΠΑ και των συμμάχων τους να τιμωρήσουν και να εξοστρακίσουν το σημερινό ρωσικό καθεστώς έχει επιταχυνθεί. Όμως η δικαιολογημένη οργή και τα άμεσα αιτήματα αλληλεγγύης προς τους Ουκρανούς δεν πρέπει να οδηγήσουν στην αγνόηση ευρύτερων ζητημάτων ιστορικής ευθύνης.

Ως το ισχυρότερο μπλοκ σε μια γεωπολιτική διαμάχη δεκαετιών για την Ουκρανία, οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους στο ΝΑΤΟ έπαιξαν αναπόφευκτα ρόλο στη διαμόρφωση του πλαισίου για την εισβολή, όπως ακριβώς οι ενδοϊμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί στην Belle Epoque δημιούργησαν το σκηνικό για την καταβύθιση στον πόλεμο τον Αύγουστο του 1914. Οποιαδήποτε ανάλυση που περιορίζεται μόνο στις ενέργειες της Ρωσίας, ή που εξετάζει χωρίς να υπερβαίνει το εσωτερικό του κεφαλιού του Πούτιν, είναι στην καλύτερη περίπτωση μια μονόπλευρη αυταπάτη και στη χειρότερη διαστρεβλώνει εσκεμμένα τα γεγονότα.

Μια σαφής κατανόηση απαιτεί να έχουμε κατά νου τρεις αλληλένδετους άξονες ανάλυσης:

Πρώτο, την εσωτερική ανάπτυξη και τις προτεραιότητες της ίδιας της Ουκρανίας από το 1991.

Δεύτερο, την προέλαση του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. στο στρατηγικό κενό που άφησε η ανατολική Ευρώπη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Τρίτο, την πορεία της Ρωσίας από τη μετασοβιετική παρακμή στην (σχετική) εθνική ανασύσταση της πολιτικής της ισχύος. Η αντιφατική σχέση και οι συγκλίσεις αυτών των τριών δυναμικών παρήγαγαν το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο η Ρωσία διέπραξε στη συνέχεια την επιθετική της πράξη.

2.

Ο πόλεμος του 2022 είναι ταυτόχρονα η έκφραση και το αποτέλεσμα μακροπρόθεσμων δυναμικών που έχουν τοποθετήσει την

Ουκρανία στο επίκεντρο αντίπαλων γεωπολιτικών και γεωοικονομικών σχεδίων: από τη μία πλευρά, ένας δυτικής έμπνευσης σχεδιασμός του NATO και της ΕΕ, που επιδιώκει να επεκτείνει τη στρατηγική κυριαρχία των ΗΠΑ και να εντάξει την Ουκρανία στη φιλελεύθερη καπιταλιστική αρχιτεκτονική της ΕΕ· από την άλλη, οι ρωσικές προσπάθειες με στόχο να αποκαταστήσουν μια σφαίρα επιρροής στο «εγγύς εξωτερικό» της. Η ισορροπία ισχύος -στρατιωτική, οικονομική, ιδεολογική- μεταξύ αυτών των δύο σχεδίων ήταν τουλάχιστον μονόπλευρη. Για μεγάλο μέρος της δεκαετίας του 1990 και του 2000, το ένα από αυτά μπόρεσε να προχωρήσει ανενόχλητο, ενώ το άλλο παρέμεινε κάτι περισσότερο από μια αντισταθμιστική φαντασίωση στις συνθήκες της μετασοβιετικής αποδιοργάνωσης της Ρωσίας. Ωστόσο, από τα μέσα της δεκαετίας του 2000, με την οικονομία της Ρωσίας να αναζωογονείται από τα έσοδα των φυσικών πόρων, τα δύο αυτά αντίπαλα σχέδια βρίσκονται σε πορεία σύγκρουσης, με τη θεμελιώδη ασυμβατότητά τους να γίνεται όλο και πιο εμφανής.

Από τότε που απέκτησε την κυριαρχία της το 1991, η Ουκρανία έχει υποστεί ταυτόχρονες, επιταχυνόμενες διαδικασίες κρατικής διαμόρφωσης και εθνικής οικοδόμησης, ενώ παράλληλα προσπαθεί να προωθήσει τα δικά της συμφέροντα, αυτόνομα τόσο από τη Δύση όσο και από τη Ρωσία. Αλλά έχοντας προσπαθήσει να ισορροπήσει μεταξύ Ρωσίας και Δύσης στη δεκαετία του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, βρέθηκε στη συνέχεια αντιμέτωπη με μια επιλογή μηδενικού αθροίσματος. Από το 2014 -μετά την προσάρτηση της Κριμαίας και κυρίως τον συνεχιζόμενο πόλεμο στο Ντονμπάς- η αντιπαράθεση των δύο σχεδίων μόνο εντάθηκε, δημιουργώντας ένα είδος τεκτονικής διάτμησης που αναδιαμόρφωσε την ουκρανικό κράτος, με τους ηγέτες του να γέρνουν τη χώρα σταθερά προς τη Δύση, ακόμη και όταν τα ανατολικά εδάφη της παρέμεναν βυθισμένα σε μια αυτονομιστική σύγκρουση που χρηματοδοτείται από τη Ρωσία.

Η εισβολή του Πούτιν στο 2022 σχεδιάστηκε για να διαλύσει αυτό το προϋπάρχον πολιτικό και στρατηγικό μοτίβο και στη συνέχεια να το αναδιαμορφώσει σύμφωνα με τις προδιαγραφές της

Μόσχας. Ωστόσο, μπορεί απλώς να επιβεβαιώσει την υποκείμενη ιστορική τάση, σύμφωνα με την οποία οι μετασοβιετικοί γείτονες της Ρωσίας απομακρύνονται επιτυχανόμενα, παράγοντας ακριβώς τον οχυρωμένο δακτύλιο των φιλοδυτικών κρατών που η ρωσική πολιτική ξόδεψε χρόνια προσπαθώντας να προλάβει.

3.

Η εδραίωση μιας ένθερμα φιλοδυτικής ουκρανικής πολιτείας, η στάση της οποίας καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ανάγκη να αντισταθεί στη ρωσική εχθρότητα, είναι ένα ακόμη πιο εντυπωσιακό ιστορικό αποτέλεσμα, δεδομένης της πλουραλιστικής κληρονομιάς της χώρας και του σημαντικού βαθμού εγγύτητάς της με τη Ρωσία. Ως προς την εδαφική της σύνθεση, τον πολιτισμό και το δημογραφικό της προφίλ, η Ουκρανία που απέκτησε την ανεξαρτησία της με τη διάλυση της ΕΣΣΔ ήταν αρκετά διαφορετική από, ας πούμε, τις χώρες της Βαλτικής, των οποίων τα εδαφικά περιγράμματα είχαν διαμορφωθεί μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και οι οποίες παρέμειναν πολιτισμικά διακριτές από την υπόλοιπη Ένωση. Τα σύγχρονα όρια της Ουκρανίας, που εκτείνονται από την ιστορική καρδιά του ουκρανικού εθνικισμού στα δυτικά έως τη σοβιετική βιομηχανική νεωτερικότητα στα ανατολικά - από το μπαρόκ ρούλος του Lνίν έως το κονστρουκτιβιστικό Παλάτι της Βιομηχανίας στο Χάρκοβο- είναι η κληρονομιά τόσο του αυτοκρατορικού όσο και του σοβιετικού παρελθόντος. [\[1\]](#) Οι Μπολσεβίκοι ήταν αυτοί που, μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο, καθόρισαν το περίγραμμα της Ουκρανικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας το 1922, φέρνοντας σε επαφή το Κίεβο και τον πυρήνα της μεσαιωνικής Ρωσίας με τα εδάφη της στέπας που είχε κατακτήσει αρχικά η αυτοκρατορία των Ρομανόφ τον 18ο αιώνα και το εκβιομηχανισμένο Ντονμπάς. Στην αρχή και στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, προστέθηκαν περαιτέρω ουκρανόφωνες επαρχίες στα δυτικά, που ήταν εδάφη των Αψβούργων και στη συνέχεια της Πολωνίας. Το 1954, η Κριμαία - από το 1921 αυτόνομη μονάδα της ρωσικής συνιστώσας της ΕΣΣΔ, της οποίας ολόκληρος ο πληθυσμός των Τατάρων της Κριμαίας απελάθηκε μαζί το 1944- αποδόθηκε στην ουκρανική ΕΣΣΔ.

Οι πρώιμες σοβιετικές πολιτικές, σύμφωνα με τις λενινιστικές αρχές περί αυτοδιάθεσης, ενθάρρυναν τη χρήση της ουκρανικής γλώσσας και την εθνική «ιθαγενοποίηση» (*indigenisation*) των κρατικών δομών. Η δεκαετία του 1920 έφερε επίσης μια λογοτεχνική και πολιτιστική άνθηση, καθώς έλαβαν τώρα κρατική στήριξη/χορηγία δίκτυα εθνικών ευαισθησιών που ήσαν προηγουμένως διαχωρισμένα/ εξοβελισμένα λόγω των αυτοκρατορικών συνόρων. Αλλά στο τέλος της δεκαετίας, η Μόσχα άλλαξε πορεία και υιοθέτησε μια τιμωρητική προσέγγιση- η εθνική διανοήση της Ουκρανίας αποδεκατίστηκε. [2] Στη συνέχεια, αν και τα ηγετικά κλιμάκια της κομμουνιστικής Ουκρανίας ήταν Ουκρανοί, τα περιθώρια έκφρασης ακόμη και μιας σοβιετικοποιημένης ουκρανικής εθνικής ταυτότητας περιορίστηκαν σημαντικά.

Δημογραφικά, ενώ οι ρωσικές διαμαρτυρίες ότι οι Ουκρανοί είναι ο «αδελφός λαός» ήταν πάντα τόσο συγκαταβατικές όσο και ιδιοτελείς, από την εποχή του τσαρικού καθεστώτος υπήρξε σημαντική μετανάστευση και μεικτοί γάμοι μεταξύ των δύο, σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Αν η εκβιομηχάνιση της ανατολικής Ουκρανίας περιλάμβανε εισροή ρωσόφωνων, αντίθετα ο αποικισμός των αγροτικών συνόρων της Σιβηρίας πραγματοποιήθηκε σε σημαντικό βαθμό από Ουκρανούς αγρότες. Ο Anatol Lieven έχει παρομοιάσει τον ρόλο των Ουκρανών στη ρωσική αυτοκρατορία με εκείνον των Σκωτσέζων και όχι των Ιρλανδών – με τη διαφορά ότι, στον θεσμικό και τον οικονομικό τομέα, ήταν «αδύνατο να ξεχωρίσει κανείς ποιοι ήταν οι “αποικιοκράτες” και ποιοι οι “αποικιοκρατούμενοι”». [3] Ως προς αυτό η Ουκρανία διέφερε από τις σοβιετικές δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας και του Καυκάσου, όπου υπήρχε κάτι πιο κοντά σε μια αποικιακή σχέση. Σε όλη την ΕΣΣΔ, τα ρωσικά ήταν στις περισσότερες περιπτώσεις η γλώσσα της υψηλής πολιτικής, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ανέλιξης -το μέσο του σοβιετικού εκσυγχρονισμού, όπως το έθεσε ο Lieven- [4] και η διγλωσσία που ήταν αναμενόμενη από μη Ρώσους, σπάνια είχε αμοιβαία ανταπόκριση από Ρώσους.

Και σε αυτό το σημείο η Ουκρανία διέφερε: μέχρι το τέλος της σοβιετικής εποχής το μεγαλύτερο μέρος της Ουκρανίας ήταν πραγματικά δίγλωσσο, με τη ρωσική να αποτελεί τη *lingua franca* ή τη μητρική γλώσσα σε αρκετές από τις μεγάλες πόλεις και τους κατοίκους του Κιέβου και των κεντρικών επαρχιών να μιλούν διαλέκτους που συγχωνεύουν τις δύο γλώσσες.

Αυτό που η Ουκρανία μοιραζόταν με τις περισσότερες άλλες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες ήταν μια οικονομική δομή η οποία ήταν θεμελιωδώς προσανατολισμένη στο να αποτελεί μέρος ενός πανενωσιακού συστήματος – και ως εκ τούτου μια δομή που επρόκειτο να διαταραχθεί δραματικά όταν έγινε ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος.

Παράλληλα με έναν μεγάλο γεωργικό τομέα, η Ουκρανία διέθετε τα ορυχεία και τη βαριά βιομηχανία του Ντονμπάς, καθώς και σημαντικό στρατιωτικό τομέα. Αυτοί οι τομείς, που είχαν ήδη μείνει στάσιμοι από τη δεκαετία του 1980, αποκόπηκαν από τη σοβιετική κατάρρευση, αφήνοντας την Ουκρανία να προσπαθεί να βρει νέες εξαγωγικές αγορές, ακόμη και όταν προσπαθούσε να επαναφέρει την οικονομία της σε ισορροπία, εν μέσω μιας ύφεσης ακόμη πιο βαθιάς από εκείνες που έπληξαν άλλα μετασοβιετικά κράτη: το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά περισσότερο από 60% μεταξύ 1990 και 1999, και ακόμη και το 2020 παρέμεινε μόλις στο μισό του ύστερου σοβιετικού επιπέδου του (σε σταθερές τιμές). [\[5\]](#)

Η Ουκρανία ήταν επίσης η τελευταία από τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες που κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα μόνιμο δικό τους νόμισμα: το προσωρινό κουπόνι *karbovanets*, που εισήχθη το 1992 και στη συνέχεια καταστράφηκε από τον υπερπληθωρισμό, αντικαταστάθηκε από τη γρίβνα μόλις το 1996.

Αυτές οι ιδιαιτερότητες -εδαφική ποικιλομορφία, μια *sui generis* σχέση με τη Ρωσία, κληρονομίες της σοβιετικής οικονομικής αλληλεξάρτησης- έκαναν την Ουκρανία εγγενώς ποικιλόμορφη και δυνητικά πιο διχασμένη σε σχέση με πολλές

μετασοβιετικές χώρες. Αυτά τα χαρακτηριστικά επρόκειτο να θέσουν σημαντικούς περιορισμούς στην ανάπτυξή της κατά τη δεκαετία του 1990.

[...]

Η απόφαση της Ρωσίας να εισβάλει στην Ουκρανία αιφνιδίασε ακόμη και εκείνους που επί μήνες ανακοίνωναν την επικείμενη επέλασή της. Ορισμένοι από τους πιο διαυγείς παρατηρητές περίμεναν ότι τη ρωσική αναγνώριση των κρατιδίων του Ντονμπάς θα ακολουθούσε μια περιορισμένη στρατιωτική επιχείρηση για την εδαφική τους επέκταση. Το αρχικό σοκ για την εισβολή πολύ μεγαλύτερης κλίμακας, που αντ' αυτού ακολούθησε, επιδεινώθηκε από την προφανώς παραληρηματική φύση των διακηρυγμένων πολεμικών στόχων του Κρεμλίνου: την αποστρατιωτικοποίηση και την «αποναζιστικοποίηση» της Ουκρανίας, υπονοώντας όχι μόνο κινήσεις για τον μόνιμο ακρωτηριασμό του ουκρανικού στρατού αλλά και για την εγκαθίδρυση ενός νέου πολιτικού καθεστώτος. Μήπως αυτό παραπέμπει σε μια βαθύτερη ιλαρότητα από την πλευρά του Κρεμλίνου – μια αποσύνδεση της λήψης αποφάσεων από τη βασική στρατηγική λογική;

Η ιδέα ότι η Ρωσία θα μπορούσε, το 2022, να επιβάλει μια κυβέρνηση-μαριονέτα σε μια χώρα στην οποία δεν μπόρεσε να βοηθήσει ούτε καν στη νοθεία των εκλογών το 2004, δεν ήταν πειστική. Ωστόσο, η αρχική στρατιωτική στρατηγική, η οποία περιλάμβανε ταχείες προσπάθειες κατάληψης του Κιέβου και αποκεφαλισμού της κυβέρνησης, αντανακλούσε αυτή τη φιλοδοξία. Μέσα σε λίγες ημέρες η προσέγγιση αυτή είχε εμφανώς αποτύχει, γεγονός που οδήγησε σε αναπροσαρμογή και στροφή προς τους βομβαρδισμούς πυροβολικού και τις μεθόδους πολιορκίας που παρατηρήθηκαν στην Τσετσενία. Οι αναφορές για φρικαλεότητες των ρωσικών δυνάμεων στις κατεχόμενες περιοχές ενίσχυσαν τον απόηχο αυτού του ζοφερού προηγούμενου.

Το τρομακτικό παράδοξο της ρωσικής στρατιωτικής στρατηγικής είναι ότι τη μεγαλύτερη καταστροφή έχει μέχρι στιγμής υποστεί η ανατολική και η νότια Ουκρανία, δηλαδή οι πιο «ρωσικές»

περιοχές που το Κρεμλίνο ισχυρίζεται ότι «απελευθερώνει». Αν και η ομιλία του Πούτιν στις 21 Φεβρουαρίου μπορεί να προανήγγειλε μια «συγκέντρωση των ρωσικών εδαφών», το πρώτο αποτέλεσμα του πολέμου ήταν η καταστροφή των ρωσόφωνων περιοχών, πιθανή συνέπεια της οποίας θα είναι η απώθηση ενός πληθυσμού που το Κρεμλίνο θεωρούσε επί μακρόν ρωσική μειονότητα εντός της Ουκρανίας που μπορούσε να μπλοκάρει τους όποιους σχεδιασμούς κατά της Ρωσίας.

Η αδιαφορία για την ευημερία τους υποδηλώνει είτε μια απίθανη αποτυχία των μυστικών υπηρεσιών -πίστευε πραγματικά κανείς στις κορυφές εξουσίας ότι οι Ρώσοι στρατιώτες θα ήταν ευπρόσδεκτοι ως απελευθερωτές;- είτε μια πιο θεμελιώδη κατανόηση, σε κάποιο επίπεδο, ότι πρόκειται για πληθυσμούς διαφορετικούς από αυτούς της ίδιας της Ρωσίας. Το γεγονός και μόνο ότι οι Ρώσοι στρατηγικοί σύμβουλοι σκέφτηκαν ακόμη και να διεξαγάγουν αυτόν τον πόλεμο πιστοποιεί τελικά την επίγνωσή τους ότι η Ουκρανία είναι όντως μια ξεχωριστή, κυρίαρχη οντότητα σε μια επιταχυνόμενη πορεία απομάκρυνσης από την τροχιά της Ρωσίας. Καταστρέφοντας φυσικά την κοινή σοβιετική κληρονομιά που κάποτε συνέδεε τη Ρωσία και την Ουκρανία, ο πόλεμος απλώς επιβεβαιώνει την υποκείμενη πολιτική πραγματικότητα.

4.

Μετά από πέντε εβδομάδες, μένει να δούμε ποια θα είναι η μελλοντική πορεία του πολέμου.

Το χειρότερο δυνατό σενάριο, που περιλαμβάνει πόλεμο πλήρους κλίμακας μεταξύ των δυνάμεων του NATO και της Ρωσίας, δεν έχει ακόμη υλοποιηθεί. Όσο όμως συνεχίζεται ο πόλεμος, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα κλιμάκωσης, με δυνητικά καταστροφικές συνέπειες. Η πολεμοχαρής δήλωση του Μπάιντεν κατά την επίσκεψή του στην Πολωνία στα τέλη Μαρτίου ότι ο Πούτιν «δεν μπορεί να παραμείνει στην εξουσία» αύξησε τις προοπτικές μιας τέτοιας έκβασης. Ήδη υπονοείται ξεκάθαρα από τον συντονισμένο

οικονομικό πόλεμο της Δύσης, που είναι πρωτοφανής σε κλίμακα, και η αλλαγή καθεστώτος, η οποία έχει πλέον τεθεί ρητά, αν και ανεπίσημα, ως στόχος της αμερικανικής πολιτικής.

Ένα **δεύτερο σενάριο** θα ήταν μια στρατιωτική ήττα της Ρωσίας, εξαιτίας του συνδυασμού κυρώσεων και αποστολών όπλων από τις ΗΠΑ και την Ευρώπη, που θα βοηθούσε όχι μόνο να ανακοπεί η ρωσική προέλαση αλλά και να εξαναγκαστεί η Ρωσία σε υποχώρηση χωρίς καμία ειρηνευτική συμφωνία. Αυτό φαίνεται απίθανο από μόνο του -το μέγεθος του ρωσικού στρατού σημαίνει ότι μπορεί να συνεχίσει να πολεμά για κάποιο χρονικό διάστημα, στον βαθμό που υπάρχει η πολιτική βούληση- και ελλείψει ειρηνευτικής συμφωνίας δεν θα ισοδυναμούσε παρά με προσωρινή ανάπαυλα για την Ουκρανία.

Μια τρίτη πιθανότητα, και η πιο καταστροφική για την Ουκρανία, είναι η ατελείωτη παράταση της σύγκρουσης, με τον κατά πολύ μεγαλύτερο ρωσικό στρατό να αντιμετωπίζει τις ουκρανικές δυνάμεις που επανεξοπλίζονται συνεχώς από τις ΗΠΑ και τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Το αποτέλεσμα θα ήταν να γίνει η Ουκρανία ο τόπος ενός αδυσώπητου πολέμου δι' αντιπροσώπων, με τη βοήθεια των ΗΠΑ και των συμμάχων τους να συμβάλλουν στην ανάσχεση αλλά όχι στην εξουδετέρωση της καταστροφικής δύναμης των ρωσικών όπλων.

Προς τα εκεί δείχνει σήμερα η συντονισμένη πολιτική των δυτικών κυβερνήσεων, και οι συνέπειες γελοιοποιούν τις φαινομενικές ανησυχίες τους για την ευημερία των Ουκρανών. Στις 28 Φεβρουαρίου, η Χίλαρι Κλίντον στο MSNBC περιέγραψε το Αφγανιστάν της δεκαετίας του 1980 ως «το μοντέλο προς το οποίο ο κόσμος κοιτάζει τώρα», αν και «οι ομοιότητες δεν είναι αυτές στις οποίες θα πρέπει να βασιστείτε». Το παράδειγμα της Συρίας δεν φαίνεται λιγότερο ανατριχιαστικά σχετικό.

Ένα **τέταρτο**, λιγότερο απαισιόδοξο σενάριο περιλαμβάνει την ταχεία επίτευξη ειρήνης. Μέχρι τα μέσα Μαρτίου μια νέα σειρά

ρωσικών απαιτήσεων είχε εμφανιστεί στις συνομιλίες μεταξύ Ουκρανών και Ρώσων απεσταλμένων: Ουκρανική ουδετερότητα, αναγνώριση της ρωσικής κυριαρχίας στην Κριμαία και της ανεξαρτησίας των επαρχιών Ντονέσκ και Λουχάνσκ. Στα τέλη Μαρτίου οι Ουκρανοί διαπραγματευτές παρουσίασαν ένα σχέδιο δέκα σημείων, το οποίο πρότεινε να υιοθετήσει η χώρα το καθεστώς της αδέσμευτης και μη πυρηνικής χώρας, με την επιφύλαξη δημοψηφίσματος, και να εγγυηθεί την ασφάλειά της μια κοινοπραξία άλλων κρατών. Η συζήτηση για την Κριμαία θα αποσπαστεί σε ξεχωριστή διμερή διαδικασία και το Ντονμπάς δεν αναφέρθηκε. Όποιο και αν είναι το περίγραμμα μιας ενδεχόμενης ειρηνευτικής διευθέτησης, και παρ' όλη τη στάση της Ουάσινγκτον και των συμμάχων της, φαίνεται να υπάρχει ευρεία συμφωνία ότι η ένταξη της Ουκρανίας στο NATO θα πρέπει να κλείσει. Δεδομένου του πόσο μικρή προστασία παρείχε στην Ουκρανία η πιθανότητα ένταξης στο NATO και πόσα έκανε το ίδιο το NATO για να καταστήσει τη σύγκρουση πιο πιθανή εξαρχής, ο ουκρανικός πληθυσμός μπορεί να το θεωρήσει αυτό αποδεκτό όρο για την ειρήνη.

Αλλά με τις ρωσικές δυνάμεις να φαίνεται ότι έχουν σταματήσει την προέλασή τους, και τα αμερικανικά και ευρωπαϊκά όπλα να συνεχίζουν να κατακλύζουν την Ουκρανία, η ουκρανική κυβέρνηση μπορεί να έχει μειωμένα κίνητρα για να δεχτεί μια διευθέτηση υπό την απειλή όπλων, ειδικά αν ενθαρρύνεται από τους συμμάχους της να πιστεύει ότι αυτά τα όπλα θα αναγκαστούν τελικά να υποχωρήσουν.

Εάν έρθουν στο φως νέες αναφορές για φρικαλεότητες μετά από αυτές που αποκαλύφθηκαν στην Bucha στις αρχές Απριλίου, η ηθική υπόθεση της διαπραγμάτευσης μιας ειρήνης με τη Ρωσία θα γίνει επίσης ακόμη πιο δύσκολη.

Μια πέμπτη πιθανότητα, κάπου ανάμεσα στα δύο προηγούμενα σενάρια, είναι ότι ένα στρατιωτικό αδιέξοδο δεν οδηγεί σε ειρηνευτική διευθέτηση αλλά σε ένοπλη ανακωχή. Από τη μία πλευρά, τα ρωσικά κατοχικά στρατεύματα μπορεί να καταλήξουν να

ελέγχουν αρκετά εδάφη για να επιβάλουν μια de facto διχοτόμηση, ενώ από την άλλη οι ουκρανικές δυνάμεις, με την υποστήριξη του NATO, θα βρίσκονται τοποθετημένες πίσω από τις γραμμές του μετώπου, που εκτείνονται σε εκατοντάδες χιλιόμετρα.

Οι ρωσικές κινήσεις, από τα τέλη Μαρτίου, για την αναπροσανατολισμό των στρατιωτικών προσπάθειών στο Ντονμπάς σηματοδοτούσαν σαφώς μια τέτοια πιθανότητα. Αυτό θα ήταν μια πολύ μεγαλύτερης κλίμακας εκδοχή της τεθωρακισμένης γραμμής εκχειρίδας μεταξύ της Βόρειας και της Νότιας Κορέας και θα συνεπαγόταν μια μόνιμη στρατιωτικοποίηση όχι μόνο εκατέρωθεν, αλλά και σε μεγάλο μέρος της Ευρώπης.

Ο πόλεμος έχει ήδη προκαλέσει απαράδεκτο φόρο αίματος στην Ουκρανία και σε κάθε σενάριο το μέλλον της μοιάζει δύσκολο, αν όχι ζοφερό. Η αποκατάσταση των φυσικών ζημιών και η επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους μετά από ενδεχόμενη ειρήνη δεν θα είναι εύκολο έργο – η αποκατάσταση της κυριαρχίας της θα είναι ένα εγχείρημα άλλης τάξης, εξαρτώμενο από τα σχέδια και τις πιέσεις των εξωτερικών δυνάμεων. Μια ρωσική απόσυρση, με την ελπίδα ότι αυτή θα ερχόταν το συντομότερο δυνατό, θα επέτρεπε τουλάχιστον την έναρξη του έργου της ανοικοδόμησης. Αλλά η εισβολή έσπειρε μια εχθρότητα που θα παραμείνει.

Στην ίδια τη Ρωσία, ο πόλεμος έχει ήδη οδηγήσει σε μια πιο γυμνή αυταρχική στροφή. Το ξέσπασμα των διαδηλώσεων κατά της εισβολής προκάλεσε εσωτερική καταστολή, με χιλιάδες συλλήψεις σε δεκάδες πόλεις. Ενώ η λαϊκή επιδοκιμασία του πολέμου παραμένει χαμηλή, η συνολική αύξηση της δυτικής πίεσης προς το καθεστώς και η ευρύτερη ευρωπαϊκή στρατιωτικοποίηση που θα προκύψει από τη σύγκρουση μπορεί κάλλιστα να ενθαρρύνουν μια συσπείρωση γύρω από τη σημαία, αντί για μαζικές λιποταξίες ή εξεγέρσεις. Ελλείψει ενός τέτοιου πολιτικού σεισμού, το καθεστώς θα είναι επίσης ελάχιστα διατεθειμένο να δημιουργήσει θετικές σχέσεις με την Ουκρανία. Μακροπρόθεσμα, εάν η τιμωρία της Ρωσίας με βάση τις κυρώσεις θεσμοθετηθεί, θα βρεθεί

αντιμέτωπη με μια επιλογή μεταξύ της θωρακισμένης αυτονομίας και της στενότερης οικονομικής ολοκλήρωσης με την Κίνα.

Σε κάθε περίπτωση, η εξάρτησή της από τις εξαγωγές φυσικών πόρων και οι τεράστιες ανισότητες του σημερινού οικονομικού μοντέλου πιθανότατα θα βαθύνουν, καθώς μάλιστα οι στρατιωτικές δαπάνες καταναλώνουν ολοένα και μεγαλύτερο μερίδιο του μειούμενου εθνικού εισοδήματος της Ρωσίας.

Η Ευρώπη, επίσης, είναι πιθανό να στρατιωτικοποιηθεί περαιτέρω, με την ανακοίνωση της Γερμανίας στα τέλη Φεβρουαρίου ότι θα αυξήσει τις στρατιωτικές δαπάνες σε ποσοστό άνω του 2% του ΑΕΠ να αποτελεί ένα σκοτεινό σημάδι των πραγμάτων που έρχονται. Εάν η επικρατούσα πολιτικοοικονομική τάξη παραμείνει στη θέση της, είναι δύσκολο να δούμε ότι αυτή η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών δεν θα έρθει σε βάρος των ελάχιστων κοινωνικών δικτύων ασφαλείας που έχουν απομείνει. Το νεοφιλελεύθερο κράτος ασφάλειας θα ανταλλάξει την ανάπτυξη με ακόμα περισσότερους πυραύλους και συρματοπλέγματα.

Είναι δύσκολο να μην δούμε εδώ παραλληλισμούς με το λυκόφως της Belle Epoque. Τότε, όπως και τώρα, οι ενδοϊμπεριαλιστικές εντάσεις τροφοδοτούσαν μια ξέφρενη κούρσα εξοπλισμών. Τότε όπως και τώρα, επίσης, η κοινή γνώμη συσπειρωνόταν εύκολα πίσω από τις εθνικές κυβερνήσεις. Το 1914 τα κοινοβουλευτικά κόμματα της αριστεράς ακολούθησαν το παράδειγμα, ψηφίζοντας για πολεμικές πιστώσεις στα εθνικά τους νομοθετικά σώματα και επιτρέποντας έτσι το λουτρό αίματος που είχαν υποσχεθεί να αποτρέψουν δύο χρόνια νωρίτερα.

Βρισκόμαστε, φυσικά, σε έναν άλλο αιώνα, και η Αριστερά βρίσκεται σε πολύ πιο αδύναμη θέση, με πολύ μικρότερη επιρροή στην πορεία των γεγονότων. Με την ίδια λογική, είναι πολύ πιο ευάλωτη στο να παρασυρθεί ή να παραμεριστεί από μια στρατιωτικοποιημένη αντιπαράθεση μεγάλων δυνάμεων στην οποία δεν έπαιξε κανένα ρόλο στη δημιουργία της. Κάποια από τα παλιά εργαλεία -διεθνισμός, ταξική αλληλεγγύη, σκληρή και

ασυμβίβαστη αναλυτική σαφήνεια- θα χρειαστούν για να επανεξοπλίσουν την αριστερά ενάντια σε αυτόν τον νέο γύρο της ενδοϊμπεριαλιστικής διαμάχης: ενάντια στους ισχυρούς, ενάντια τόσο στους πολέμους όσο και στην ειρήνη τους.

[\[1\]](#) Για μια ισορροπημένη ιστορική επισκόπηση αυτών των εποχών, βλέπε Orest Subtelny, *Ukraine: A History*, 4η έκδοση, Τορόντο 2009, σ. 201-335 και 348-537.

[\[2\]](#) Και για τις δύο φάσεις βλέπε Terry Martin, *The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923-1939*, Ithaca NY 2001, ιδίως τα κεφάλαια 2, 3, 6 και 7. Ευχαριστώ επίσης τον Kyle Shybunko για τις ιδέες του σχετικά με αυτή την περίοδο.

[\[3\]](#) Anatol Lieven, *Ουκρανία και Ρωσία*: Washington dc 1999, σελ. 27.

[\[4\]](#) Lieven, *Ukraine and Russia*, σελ. 50

[\[5\]](#) Στοιχεία εθνικών λογαριασμών της Παγκόσμιας Τράπεζας, «ΑΕΠ (σταθερό 2015\$)-Ουκρανία».